

14. Kök değerler açısından Açık Öğretim Ortaokulu Türkçe ders kitaplarının incelenmesi

Adem KAV¹

Cemil KAV²

APA: Kav, A. & Kav, C. (2023). Kök değerler açısından Açık Öğretim Ortaokulu Türkçe ders kitaplarının incelenmesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (35), 232-249. DOI: 10.29000/rumelide.1346202.

Öz

Bu çalışmanın amacı, Açık Öğretim Ortaokulu (AÖÖ) 6. ve 7. sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan okuma metinlerinin Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (TDÖP 2019) yer alan kök değerler bağlamında incelemektir. Çalışmada AÖÖ Türkçe ders kitaplarında bulunan metinler, kök değerler bağlamında değerlendirilmiştir. Nitel araştırma olarak tasarlanan çalışmada veriler doküman incelemesine göre toplanmıştır. Çalışmanın inceleme nesnesi 2022-2023 eğitim-öğretim yılında Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından yayımlanan AÖÖ 6. ve 7. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki 16 tema içerisinde yer alan 48 okuma metnidir. Veriler betimsel analiz yöntemi ile çözümlenmiştir. Metinlerde yer alan cümleler hangi değer ifadesini belirtiyorsa ilgili değer kategorisine eklenmiş, tüm değerlerin sıklıkları metinlere göre ayrı ayrı ele alınıp bulgular kısmında tablolaştırılarak sunulmuştur. Araştırma TDÖP'de (2019) yer alan 10 kök değer (dostluk, adalet, öz denetim, dürüstlük, vatanseverlik, sabır, sorumluluk, saygı, yardımseverlik ve sevgi) ile sınırlandırılmıştır. Araştırma sonucunda; AÖÖ 6. sınıf Türkçe ders kitabında 24 okuma metninde kök değerlere 181 kez yer verildiği belirlenmiştir. Dürüstlük (f=24), sorumluluk (f=24) ve öz denetim (f=22) en çok yer alan değerler olurken en az yer verilen değerlerin ise adalet (f=11) ve vatanseverlik (f=11) şeklinde sıralandığı tespit edilmiştir. AÖÖ 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki 24 okuma metninde ise kök değerlere 187 kez yer verildiği belirlenmiştir. Sevgi (f=32), dürüstlük (f=24) ve öz denetim (f=24) en çok yer alan değerler olurken en az yer verilen değerler ise dostluk (f=12), adalet (f=13) ve yardımseverlik (f=13) şeklinde sıralanmıştır. Her iki sınıf düzeyindeki ders kitaplarında yer alan kök değerlerin dağılımlarına bakıldığında homojen bir dağılımın bulunmadığı görülmüştür. Sadece ders kitaplarındaki toplam kök değer sayısının birbirine yakın olduğu belirlenmiştir. Çalışmada elde edilen sonuçlardan hareketle Açık Öğretim Ortaokulu Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde yer alan kök değerlerin dengeli bir dağılım gözetilerek hazırlanması önerilebilir.

Anahtar kelimeler: Açık öğretim, değerler eğitimi, kök değerler, öğretim programı, Türkçe ders kitabı

¹ MEB Öğretmen, Muş Alparslan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe Eğitimi ABD, YL (Muş, Türkiye), (Malatya, Türkiye), ademkavvv@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-6636-9167 [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 08.07.2023-kabul tarihi: 20.08.2023; DOI: 10.29000/rumelide.1346202]

² MEB Öğretmen, İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Yönetimi ve Denetimi YL (Malatya, Türkiye), cemilkav44@gmail.com, ORCID ID: 0009-0009-4068-1131

Examination of Turkish textbooks of open education secondary school in the context of root values

Abstract

The aim of this study is to examine the reading texts in the 6th and 7th grade Turkish textbooks of Open Education Secondary School (AÖÖ) in the context of the root values in the Turkish Language Curriculum (TDÖP 2019). In the study, the reading texts in the Turkish textbooks of the Open Education Secondary School were analyzed in terms of the distribution of root values. Document analysis was used in the study, which was designed as a qualitative research. The study object was determined as 48 reading texts within 16 themes in the 6th and 7th grade Turkish textbooks of Open Education Secondary Education, which were published by the Ministry of National Education (MEB) in the 2022-2023 academic year. The data were analyzed by descriptive analysis method. The sentences in the texts were added to the relevant value category, whichever value expression indicated, and the frequencies of all values were handled separately according to the texts and presented in a tabular form in the findings section. The research was limited to 10 root values (justice, friendship, honesty, self-control, patience, respect, love, responsibility, patriotism and benevolence) available in the Turkish Language Curriculum (2019). In the examinations made; It was determined that the root values were included 181 times in 24 reading texts in the 6th grade Turkish textbook of Open Education Secondary School. While honesty (f=24), responsibility (f=24) and self-control (f=22) and were the most frequently mentioned values, it was seen that the least included values were justice (f=11) and patriotism (f=11). Also, it was determined that the root values were included 187 times in 24 reading texts in the 7th grade Turkish textbook of Open Education Secondary School. While love (f=32), honesty (f=24) and self-control (f=24) are the most frequently mentioned values, the least included values are friendship (f=12), justice (f=13) and helpfulness (f. =13). When the distributions of the root values in the textbooks at both grades are examined, it is concluded that there is no homogeneous distribution in the root values. It was determined that the total number of root values was close to each other only between grade levels. Based on the results acquired in the study, it can be suggested that the root values in the texts in the Turkish course books of open education should be prepared by considering a balanced distribution.

Keywords: Open education, values education, root values, curriculum, Turkish textbook

Giriş

Değer kavramı, gerek çok eski dönemlerde kullanılmasından gerekse birçok disiplinle iç içe olmasından dolayı hakkında pek çok tanımlamanın yapıldığı bir kavram olmuştur. Latince'de 'kıymetli olmak' anlamına gelen değer, Türkçede 'değmek' kökünden türeyen yerine getirilen ihtiyaca göre değişebilen bir nitelik anlamına gelen bir kavramdır (Hançerlioğlu, 2005, s. 275). Türkçe Sözlük'te (2005, s.483) "bir şeyin değdiği karşılık, kıymet, meziyet" şeklinde açıklanan değer kavramı, bir durumun doğru veya yanlışlığı betimleyen inançlar (Güngör, 1998, s. 27), kişinin hayatında arzu ettiği ya da etmediği yargılar, doğruluğun ya da yanlışlığın ne olduğu konusunda geliştirdiği inançlar (Dilmaç vd, 2009) olarak tanımlanmaktadır. Znaniyecki tarafından bilim dünyasına kazandırılan (Ercan, 2001) değer kavramı; en sade şekliyle öne çıkarma, anlam yükleme, kıymet verme, tercih etme biçiminde açıklanabilir. Alanyazında (Rokeach, 1973; Schwartz, 1996; Ercan, 2001; Acat ve Aslan, 2012; Şahin, 2018) değerler ve değerlerin sınıflandırılması konusunda birçok çalışmanın yapıldığı görülmektedir. Değerler bireyin ve toplumun gelişimi bakımından da etkin bir yere sahiptir. Son yüzyılda dünyada

meydana gelen gelişmeler, gerek birey gerekse toplumsal açıdan değişimleri de beraberinde getirmiştir. Değerler de bu değişimden etkilenmiştir. Toplumsal düzenin değişmesiyle değer kavramının eğitimi pek çok kültürde yoğun bir şekilde tartışılmaya başlanmıştır.

Değerler eğitiminin modern anlamda, 20. yy.'ın başlarında Amerika'da yapılan karakter eğitimiyle ortaya çıktığı söylenebilir. 1970'li yıllarda kavrama yönelik ilgi artmış, 1990'lı yıllarda ise değerler eğitimi ile ilgili çalışmalar nitelik ve nicelik bakımından oldukça başarılı bir seyir izlemiş ve toplumsal değişimle birlikte değerler eğitiminin önem verilmesi gereken bir alan olduğu vurgulanmıştır (Demircioğlu ve Tokdemir, 2008, s. 73). Değerler eğitiminin, kişilerin duygusal, fiziksel ve manevi açıdan gelişimini sağlamayı, şiddeti asgari düzeye indirmeyi, bireylerin birbirine saygı duymasını sağlamayı ve bireylerin aileleriyle iletişim içinde olmalarına yardımcı olmayı kapsayan Taplin (2002, s. 142) içeriği dikkate alındığında bu eğitimin gerek bireysel gerekse toplumsal yaşamdaki önemi daha iyi anlaşılmaktadır. Bireylerin, yaşadığı toplumun kültürüne ve kurallarına uyumlu olarak yetiştirilmesi ailenin ve çeşitli kurumların önde gelen görev ve hedefleri arasında yer almaktadır. Birey, yaşama dair temel değerleri ilk olarak ailesinde edinmektedir. Daha sonra ise çevre ve eğitim kurumları devreye girmektedir. Birey ailesinden gördüğü yardımlaşma, sevgi ve saygı gibi değerleri anlamlandırarak zihnine yerleştirmeye başlar. Sonrasında okul yaşamında Türkçe, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ile Sosyal Bilgiler gibi derslerle birlikte metinler aracılığıyla birçok değeri öğrenmekte, bu şekilde kendisini hayata hazırlamış olmaktadır (Güneş, 2015, s. 5). Eğitim kurumlarının bireye bilgi aşılması yanında temel insani değerler açısından olgunlaştırması da beklenmektedir. Bu nedenle bireyin, eğitim kurumlarında yer aldığı zamanlarda değerleri öğrenip benimsemesi ve günlük yaşamında davranış biçimi şeklinde ifade etmesi oldukça önem arz etmektedir. Özbay (2002, s. 115) değerlerin bireylere öğretilirken günlük hayatta belli bir plan ve program dâhilinde aktarılmadığını daha çok örtük öğrenildiğini; eğitim kurumlarında ise bu durumun tam tersi olduğunu, değer aktarımında da plan ve programlı bir şekilde hareket edildiğini belirtmiştir. Bu eğitim kurumlarının başında okullar gelmektedir.

Değerler eğitiminde okulların önemi büyüktür. Çünkü değerler eğitiminin başarıya ulaşmasının okulların değer sistemine uygun olmasına bağlı olduğu belirlenmiştir (Netherwood vd, 2007). Okullar değerler eğitimi öğretmenler aracılığıyla öğrenci düzeyine dikkat ederek planlı bir şekilde gerçekleştiren en önemli kurumlardır. Lovat (2005, s. 55)'a göre değerler eğitiminde öğretmenler yansıtma becerileriyle örnek olarak öğrencilerine değerleri kazandırabilme sorumluluğunu taşımaktadır. Etkili değerler eğitiminin olabilmesi için okullarda okul yöneticileri, öğretmenler ve öğrencilerin değerleri içselleştirip kendi hayatlarına aktarmaları gerekmektedir. Bu aktarımı yaparken müfredat derslerinden faydalanmaları beklenmektedir. Söz konusu derslerden biri de Türkçedir.

Türkçe dersi değerlerin seçilip etkili ve planlı bir şekilde kazandırılmasında en önde gelen derslerdendir (Kırmızı, 2014, s. 217). Türkçe dersi; bireylere dört temel dil becerisini doğru ve etkili öğretmenin yanında; onlara sosyal, ahlakî, evrensel ve millî değerleri kazandırmayı da amaçlamaktadır. Son yıllarda yayımlanan öğretim programlarında bu ilke açık biçimde ifade edilmektedir. Değerler eğitimi 2017 TDÖP'te ilk defa somut bir şekilde yer bulmuştur. Önceki programlarda örtük biçimde yer alan değerler ve eğitimi ayrı bir bölüm olarak ilk defa 2017 TDÖP'e dâhil edilmiştir. Müfredattaki bu değişiklik değerler eğitimine olan ilgiyi arttırmıştır. Her geçen yıl bu alanda bildiri, makale, tez ve kitap sayısında artış gözlemlenmektedir (Akçay ve Tunagür, 2017). Söz konusu çalışmaların (Akay, 2018; Aktan ve Kılıç, 2015; Güven, 2014; Kasap, 2019; Kasapoğlu, 2013; Kuru ve Keklik, 2016; Özbay ve Karakuş, 2011; Sarıkaya ve Aydeniz, 2021; Tunagür ve Kardaş, 2017; Türkbey, 2019) değerler ve değerler eğitiminin aktarılmasına odaklandığı görülmektedir. Programda yalnızca bilgi vermeye dayalı bir amaç gözetilmediği, bireysel farklılıklara dikkat eden, değerleri kazandırma amacını da içeren bir yapının

korunmasına dikkat edildiği vurgulanmaktadır. Yine amaçlar kısmında ortaokulu bitiren öğrencilerin milli ve manevi değerleri içselleştirmiş, hak ve sorumluluklarını bilen(...) bireyler olarak yetiştirilmesi programın dayanak noktaları arasında sayılmıştır. 2019 TDÖP'te 'Değerlerimiz' başlığında "10 kök değer" yer almaktadır: Bunlar; dürüstlük, adalet, saygı, sevgi, dostluk, vatanseverlik, sabır, öz denetim, yardımseverlik ve sorumluluktur. Programda eğitim süreçlerinde kök değerlerin tekel biçimde ele alınabileceği gibi ilişkili olduğu alt ve diğer kök değerler ile beraber işlenerek başarı sağlanacağı belirtilmektedir (MEB, 2019, s. 4). Böylece değerler vurgusu programda isimlendirilerek gerek öğrenci gerek öğretmen gerekse kitap yazarlarına daha somut veriler sunma olanağı vermiştir (Şakiroğlu, 2020, s. 148). Bu açıklamalarla birlikte programda yer verilen kök değerlerin kişilerin karar verme sürecinde yardımcı olan kaynakların başında yer aldığı görülmektedir. Programda yer verilen kök değerlerin öğrencilere başarılı şekilde aktarılabilmesi için öğretim programlarına uyumlu olarak hazırlanan Türkçe ders kitaplarına ihtiyaç duyulmaktadır.

Türkçe ders kitapları öğrencilerin ve öğretmenlerin derslerde faydalandıkları araçların başında gelmektedir (Sarıkaya, 2019, s. 564). Ders kitabındaki temalarda yer verilen metinler öğrencilere dil becerilerini kazandırmakla birlikte değer ediniminin sağlanmasında ve gelecek nesillere aktarılmasında ilk sırada bulunmaktadır (Şen, 2008, s. 765). Metinlerin değerler eğitimindeki önemi son derece büyüktür (Doğan ve Gülüşen, 2011, s. 78). Ülkemizdeki kitap okuma alışkanlığı göz önünde bulundurulduğunda Türkçe ders kitaplarına seçilecek metinlerin ne kadar önemli olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu metinlerin; öğrencilerde tarihi ve kültürel değerlere karşı ilgi uyandıracak, onlara bilişsel ve duyuşsal beceriler kazandıracak içerikte olması önemlidir. Bunun yanında programda belirtilen kök değerleri işleme gerekmektedir. Nitekim TDÖP'te "Ders Kitaplarına Alınacak Metinlerin Nitelikleri" başlığı altında sıralanan maddelerde değerler kavramının göz ardı edilmediği anlaşılmaktadır. Bu kapsamdaki birinci ve yedinci madde doğrudan değerlere atıf yapmaktadır. Alanyazında da Türkçe ders kitaplarının değerler ve kök değerler açısından pek çok çalışmaya konu olduğu anlaşılmaktadır (Baki, 2019; Coşkun ve Derse, 2021; Çelikpazu ve Aktaş, 2011; Deniz ve Karagöl, 2018; Doğan ve Gülüşen, 2011; Durhat ve Ökten, 2020; Eken ve Öksüz, 2019; Fırat ve Mocan, 2014; Kemiksiz, 2021; Küçüköğlü vd., 2020; Mutlu ve Dinç, 2019; Pilav ve Erdoğan, 2016; Türkben, 2019; Şakiroğlu, 2020). Bu çalışmalardan yola çıkarak hem örgün eğitimde hem yaygın eğitimde kullanılacak ders kitaplarının programın öngörülerini doğrultusunda zengin içeriklerle hazırlanmasına, tarihi ve kültürel değerleri içermesi kök değerleri aktarabilecek şekilde oluşturulmasına dikkat edilmelidir.

Türkçe dersinde ana kaynak olarak kullanılan ders kitapları örgün eğitimde olduğu gibi yaygın eğitimde de birincil kaynak olarak kullanılmaktadır. Açık öğretim sisteminde öğrenim gören öğrencilerin dönem sonu sınavlarına hazırlanmada, temel dil becerilerini edinmede ve MEB tarafından temin edilen ders notlarını anlamlandırmada yararlandıkları temel kaynak ders kitaplarıdır. AÖÖ Türkçe ders kitapları ile ilgili olarak pek çok çalışma tespit edilmiş (Altunkaya, 2013; Bulut, 2020; Eren Akgün ve Sis, 2016; Kolaç ve Çalışır Zenci, 2015; Sarıkaya 2021; Şakiroğlu, 2021; Yenen Avcı, 2016; Yenen Avcı, 2020) ancak açık öğretim ortaokulu Türkçe ders kitaplarının kök değerler bağlamında incelendiği herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Araştırmanın bu yönüyle alandaki eksikliği gidermeye katkı sunacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmanın amacı, eğitimde sıkça kullanılan öğretim materyallerinden AÖÖ ders kitaplarını kök değerler yönünden analiz etmektir. Bu amaç doğrultusunda "AÖÖ 6. ve 7. Sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan 48 okuma metninin kök değerler bağlamında dağılımı nasıldır?" sorusunun cevabı aranmıştır. Araştırmanın alt problemleri şu şekildedir:

1. AÖÖ Türkçe 6. sınıf ders kitabında bulunan okuma metnlerinin 2019 TDÖP'te yer alan kök değerler açısından dağılımı nasıldır?
2. AÖÖ Türkçe 7. sınıf ders kitabında bulunan okuma metnlerinin 2019 TDÖP'te yer alan kök değerler açısından dağılımı nasıldır?

Yöntem

Araştırmanın modeli

Bu çalışma nitel araştırma deseniyle oluşturulmuştur. Gürbüz ve Şahin'e (2019) göre nitel araştırma, çalışma sonucunda olay veya olgular hakkında betimsel bir tablo oluşturmaktır. Nitel araştırmalar olayların diline dikkat etmekle birlikte içinde buldukları duruma göre olayları sistematik bir şekilde inceler (Creswell, 2007). Merriam'a (2013) göre bu araştırma türünde veriler; görüşme, gözlem veya doküman incelemesiyle toplanmaktadır.

Çalışmada veriler elde edilirken nitel araştırma tekniklerinden olan doküman incelemesinden faydalanılmıştır. Doküman incelenmesi, belge niteliğindeki her türlü kayıtların toplanıldığı, incelendiği ve değerlendirildiği bir veri toplama aracıdır (Creswell, 2007). Bu çalışmada incelenen dokümanlar AÖÖ 6 ve 7. Sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan 48 okuma metnidir.

Araştırma verileri

Araştırmada veri kaynağı olarak MEB tarafından 2022 yılında yayımlanmış olan AÖÖ 6. ve 7. sınıf Türkçe ders kitapları kullanılmıştır. Çalışmada kullanılacak ders kitaplarına elektronik ortamda <http://aokul.gov.tr> adresinden Nisan 2023 tarihinde ulaşılarak araştırma verileri toplanmıştır. İncelenen kitaplarda 2019'da yayımlanan TDÖP'te yer alan 10 kök değer ve bu kök değerlere bağlı olan alt değerlerin AÖÖ Türkçe ders kitaplarında bulunup bulunmama durumları belirlenerek veri seti oluşturulmuş, elde edilen veriler çalışmanın bulgular kısmında tablolştırılmıştır. Metinlerdeki cümlelerde birden fazla alt değer olması durumunda tamamının aynı kök değere ilave edilmesine dikkat edilmiştir. Söz konusu kök değer ve bu değerlere bağlı alt değerler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 1. Kök Değerler ve İlişkili Oldukları Alt Değerler (MEB, 2019, s.4).

Değerler	Alt Değerler
Adalet	“Adil olma, eşit davranma, paylaşma...”
Dostluk	“Diğerkâmlık, güven duyma, anlayışlı olma, dayanışma, sadık olma, vefalı olma, yardımlaşma...”
Dürüstlük	“Açık ve anlaşılır olma, doğru sözlü olma, güvenilir olma, sözünde durma...”
Öz denetim	“Davranışlarını kontrol etme, davranışlarının sorumluluğunu üstlenme, öz güven sahibi olma, gerektiğinde özür dileme...”
Sabır	“Azimli olma, tahammül etme, beklemeyi bilme...”
Saygı	“Alçakgönüllü olma, başkalarına kendine davranılmasını istediği şekilde davranma, diğer insanların kişiliklerine değer verme, muhababının konumunu, özelliklerini ve durumunu gözetme...”
Sevgi	“Aile birliğine önem verme, fedakârlık yapma, güven duyma, merhametli olma, vefalı olma...”

Sorumluluk	“Kendine, çevresine, vatanına, ailesine karşı sorumlu olma; sözünde durma, tutarlı ve güvenilir olma, davranışlarının sonuçlarını üstlenme...”
Vatanseverlik	“alışkan olma, dayanışma, kurallara ve kanunlara uyma, sadık olma, tarihsel ve doğal mirasa duyarlı olma, toplumu önemseme...”
Yardıms severlik	“Cömert olma, iş birliği yapma, merhametli olma, misafirperver olma, paylaşma...”

Verilerin analizi

Verilerin analizi nitel araştırma yöntemlerinden betimsel analiz yöntemiyle yapılmıştır. Betimsel analizde veriler belli bir sistemle toplanarak okuyucuya düzenli ve yorumlanmış bir şekilde iletilmesi temel alınır. Ayrıca verileri belirtmek için alıntılara sıklıkla yer verilir (Yıldırım ve şimşek, 2011). Açık öğretim ortaokulu Türkçe ders kitabında bulunan her temadaki okuma metinleri tek tek incelenmiştir. Metinlerde vurgulanan değerler cümle cümle belirlenmiştir. Gerçekleştirilen analiz sonucunda elde edilen bulgularda; metinlerde yer alan kök değerlerin sıklıkları tablolar halinde sunulularak bulgular kısmında sunulmuş ve yorumlanmıştır. Tabloların altına kök değerleri örnekleyen cümleler eklenmiştir. Bu cümlelerin hangi kök değeri içerdiği ve kaçınıcı sayfadan alındığı belirtilmiştir. Böylece iç güvenilirlik artırılmak istenmiştir. Yıldırım ve şimşek'e (2011) göre verilerin güvenilirliğini sağlamada başka bir araştırmacıyla çalışarak sonuçları teyit etmek önemlidir. Bu bağlamda Miles ve Huberman (2016)'ın formülü (Güvenirlik = görüş birliği / görüş birliği + görüş ayrılığı X 100) kullanılmış ve kodlayıcılar arasındaki uyum % 88 olarak hesaplanmıştır. Bu çalışmada da kök değerlerin bulunduğu cümlelerle ilgili tereddüde düşülen / kesin kaniya varılmayan durumlarda Türkçe eğitimi alanında çalışan iki akademisyenden uzman görüşü alınmıştır. Uzman görüşü neticesinde düzeltmeler yapılmış, analizlere son şekli verilmiştir.

Bulgular ve yorum

Bu bölümde araştırmada ulaşılan bulgulara yer verilmiş ve bulgular yorumlanmıştır.

Birinci alt probleme ilişkin bulgular

Açık Öğretim Ortaokulu Türkçe 6. sınıf ders kitabında bulunan okuma metinlerinin 2019 TDÖP'te yer alan kök değerler açısından dağılımı ile ilgili bulgular Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. AÖÖ 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Metinlerinde Kök Değerlere İlişkin Bulgular

Metin	TDÖP'teki Kök Değerler										f
	Adalet	Dostluk	Dürüstlük	Öz Denetim	Sabır	Saygı	Sevgi	Sorumluluk	Vatanseverlik	Yardımseverlik	
Ayağına Diken Batan Karga	-	-	2	-	3	-	-	3	-	3	11
Dost	2	2	-	-	-	-	-	-	-	1	5
Türkiye'nin Kurban Bağışları Milyonlara Ulaşacak	-	2	-	1	-	-	2	-	1	3	9
Pulsuz Dilekçe	3	-	2	6	2	2	4	3	-	-	22
Karar Vermenin Bilgeliği	-	1	2	5	6	3	-	-	1	-	18
Gelecekte Popüler Olan Meslekler	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	2
Bir Yolcuya	-	-	-	-	-	1	-	-	3	1	5
15 Temmuz	-	3	-	-	-	1	1	3	2	3	13
İğde Ağacı	-	-	2	-	-	-	1	2	-	-	5
Zamanı Var	-	-	1	-	4	-	-	-	-	-	5
İslam Eserleri Müzesi, Doha, Katar	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
Sarıköz Efsanesi	1	1	2	-	-	2	3	-	-	1	10
Bayramlaşma Bayramı	-	1	1	-	2	1	-	-	-	-	5
Anadolu'nun Cirit Oyunları	2	2	-	-	-	1	-	2	1	-	8
Pembe İncili Kaftan	2	4	2	4	1	2	2	3	2	2	24
Aile	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	2
Al Elimi	-	-	1	-	-	-	-	-	-	2	3
Sihirli Pasta	-	1	1	-	1	-	1	-	-	-	4
Yaz Geliyor	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	2

Burdur Gölü Kurtarılamaz Hale Geldi	-	-	2	1	-	-	-	5	1	1	10
Nasa Mars'taki Kum Tepelerini Görüntüledi	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	2
Robot	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	2
Herkes Buluş Yapabilir	-	-	1	1	1	-	-	2	-	-	5
Merak İstek ve Hırs Bizi Kamçılar	1	1	2	3	-	1	-	1	-	-	9
Toplam <i>f</i> (Frekans)	11	18	24	22	21	14	18	24	11	18	181

Tablo 2 incelendiğinde AÖÖ 6. Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan toplam 24 metinde 181 kök değer tespit edilmiştir. Değerlerin kitaptaki dağılımına bakıldığında sırasıyla en çok dürüstlük (f=24), sorumluluk (f=24) ve öz denetim (f=22) kök değerlerine yer verildiği belirlenmiştir. En az ise adalet (f=11), vatanseverlik (f=11) ve saygı (f=14) kök değerlerine yer verildiği görülmüştür. Yine değerlerin metinlerdeki dağılımı incelendiğinde; “Pembe İncili Kaftan” (f=24), “Pulsuz Dilekçe” (f=22) ve “Karar Vermenin Bilgeliği” (f=18) adlı metinlerde kök değerlere çokça yer verildiği bulgulanmıştır. “İslam Eserleri Müzesi, Doha, Katar” (f=0), “Gelecekte Popüler Olan Meslekler” (f=2), “Aile” (f=2), “Robot” (f=2), “Nasa Mars'taki Kum Tepelerini Görüntüledi” (f=2) ve “Yaz Geliyor” (f=2) adlı metinlerde ise kök değerlere ya hiç yer verilmediği ya da çok az yer verildiği tespit edilmiştir. Bütün değerlerin yer aldığı tek metin “Pembe İncili Kaftan”dır. Kök değerlerin metinlere belli bir düzenden ziyade gelişigüzel olarak yerleştirildiği görülmüştür.

Kök Değerlere İlişkin Örnek Cümleler:

Adalet Değeri: “Ceza vermeden önce beni dinleyin. Suçumu aşmadığı sürece cezama katlanabilirim.” (“Pulsuz Dilekçe” metninden, Sayfa 34.)

“Muhsin Çelebi cesur, doğruluktan ayrılmayan,, zayıfı gözetten bir yiğittir.” (“Pembe İncili Kaftan” metninden, Sayfa 114.)

Dostluk Değeri: “Payına düşen dertler/ Payıma düşer/ Sen benim günümdesin /Ben senin gecende/İnan kardeşim inan /Aynı suda yüzer bindiğimiz gemiler...” (“Dostluk” metninden, Sayfa 16.)

“Bu at, bir at değil benim için... Bir dost. İnsan dostunu satar mı?” (“Karar Vermenin Bilgeliği” metninden, Sayfa 38.)

Dürüstlük Değeri: “Zaten ben de sana inanan çıkar da eşe dosta bayram günü rezil olurum diye çekiniyorum.” (“Bayramlaşma Bayramı” metninden, Sayfa 106.)

“Türkiye’de bilim insanı olmanın en büyük zorluğu araştırma için ayrılan bütçenin yetersizliği...-...burada bir ürünü satın alacağınız zaman; ‘Bu deneyi ne kadar yapmak zorundayım?’ diye düşünüyorsunuz.” (“Merak, İstek ve Hırs Bizi Kamçılar” metninden, Sayfa 182.)

Öz Denetim Değeri: “Davranışlarımın sonuçlarını kendim görürsem daha iyi öğrenirim. Bırakın kendi işimi kendim göreyim.” (“Pulsuz Dilekçe” metninden, Sayfa 33.)

“... Muhsin Çelebi geniş, somaki kemerli açık kapıdan serbest adımlarla girdi. Yürüdü. Başı her vakitki gibi yukarda, göğsü her vakitki gibi ilerde idi.” (“Pembe İncili Kaftan” metninden, Sayfa 115.)

Sabır Değeri: “Bu acele bilmem neden? / Ruhuna yük olur beden. / Tez yorulur hızlı giden,/ Her şeyin bir zamanı var.” (“Zamanı Var” metninden, Sayfa 83.)

“Çocuklar akşamı zor etmiş. Zil çalınca hepsi birden kapıya koşmuş. Babalarının elindeki paketi görünce “Yaşasın!” diye bağırılmışlar” (“Sihirli Pasta” metninden, Sayfa 138.)

Saygı Değeri: “Sarı kız, babasını gördüğüne sevinir. Ona saygı gösterir, hürmet eder” (“Sarı kız Efsanesi” metninden, Sayfa 90.)

“Dur yolcu! Bilmeden gelip bastığın/ Bu toprak bir devrin battığı yerdir. /Eğil de kulak ver, bu sessiz yığın/ Bir vatan kalbinin attığı yerdir” (“Bir Yolcuya” metninden, Sayfa 61.)

Sevgi Değeri: “Hayatta olduğuma /Seviniyorum şimdi /Kavuştum çoluk çocuğuma ” (“Aile” metninden, Sayfa 131.)

“İğde eski ve çelimsiz bir ağaçtı. Fakat ne güzeldi, baharları ne güzel kokardı, diye sevdiği birini yitirmiş gibi bütün gün boyunca dolaştı durdu.” (“İğde Ağacı” metninden, Sayfa 70.)

Sorumluluk Değeri: “Meclisimiz tek yürek, tek vücut olarak büyük bir cesaretle darbeye karşı haysiyetli bir duruş sergilemiştir.” (“15 Temmuz” metninden, Sayfa 67.)

“İlgili bakanlıklar lütfen harekete geçsin. Biz de belediye olarak elimizden gelen tüm gayreti ortaya koyarız.” (“Burdur Gölü Kullanılmaz Hale Geldi” metninden, Sayfa 155.)

Vatanseverlik Değeri: “Muhsin Çelebi’ye elçilik görevinden söz eder, o da bu görevi devleti için kabul eder.” (“Pembe İncili Kaftan” metninden, Sayfa 114.)

“Bu tümsek, koparken büyük zelzele/ Son vatan parçası geçerken ele,/ Mehmet’in düşmanı boğduğu sele /Mübarek kanını kattığı yerdir.” (“Bir Yolcuya” metninden, Sayfa 61.)

Yardımseverlik Değeri: “Arkadaşlarından biri yardım etmek için koşar” (“Al Elimi” metninden, Sayfa 134.)

“Türkiye’nin, Anadolu insanının ne kadar vicdanlı olduğunu, yüzlerce yıldır var olan yardım etme geleneğinin modern zamanda nasıl güçlenip geliştiğini dünyaya anlatacak.” (“Türkiye’nin Kurban Bağışları Milyonlara Ulaşacak” metninden, Sayfa 19.)

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Açık Öğretim Ortaokulu Türkçe 7. sınıf ders kitabında bulunan okuma metinlerinin 2019 TDÖP’te yer alan kök değerler açısından dağılımı ile ilgili bulgular Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. AÖÖ 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Metinlerinde Kök Değerlere İlişkin Bulgular

Metin	TDÖP'teki Kök Değerler										f
	Adalet	Dostluk	Dürüstlük	Öz Denetim	Sabır	Saygı	Sevgi	Sorumluluk	Vatanseverlik	Yardımcılık	
Destanlar içinde: DEDE KORKUT	2	1	2	1	-	3	-	-	1	1	11
Cazgır	-	1	1	-	-	-	1	-	-	-	3
Eskici	-	2	1	3	3	-	5	1	2	1	18
Sözünü Tutmak	-	-	2	2	-	1	-	2	-	-	7
Güler Yüz	1	-	1	2	-	2	2	-	-	-	8
Sevgilerde	-	-	1	-	-	-	2	-	-	-	3
Bayrağımız ın Gölgesinde	1	2	1	3	4	3	3	5	9	3	34
1919 – 1933'ten Bir Parça	-	-	-	-	-	-	1	2	1	1	5
Atatürk'e Mektuplar	-	3	1	1	2	2	2	1	-	-	12
Gazete Haberi	-	-	2	-	-	1	-	-	-	2	5
Hakkını Aramayı Bilmek	6	-	2	1	3	-	2	-	-	2	16
Hayat Amacımız	-	-	1	3	-	1	1	1	2	1	10
Atatürk Neler Okurdu, Nasıl Okurdu?	-	-	-	2	2	1	2	-	-	-	7
Kütüphaneler	-	1	1	-	1	-	2	-	-	-	5
Türkçeye Ağıt	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-	2
Papatya	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	2
Kolibri	-	-	-	2	1	-	-	1	-	-	4
Acaba Biraz Maviniz, Biraz Yeşiliniz Var mı?	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	2

Cennet Bursa	1	-	2	-	-	-	2	1	1	1	8
Eski Çarşı	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	2
Çocukluk	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	2
Sanat Hayatım	1	1	1	2	-	1	2	2	-	1	11
Ebru'nun Tarihçesi	1	-	2	-	-	-	-	-	-	-	3
Muhsin Ertuğrul	-	1	1	1	1	1	1	-	1	-	7
Toplam f (Frekans)	13	12	24	24	17	16	32	19	17	13	187

Tablo 3'te görüldüğü gibi değerlerin AÖÖ 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerde dağılımının düzensiz olduğu belirlenmiştir. Ders kitabı incelendiğinde en fazla sevgi (f=32), dürüstlük (f=24) ve öz denetim (f=24) kök değerlerinin bulunduğu görülmektedir. Dostluk (f=12), adalet (f=13) ve yardımseverlik (f=13) kök değerlerine ise çok az yer verildiği göze çarpmaktadır. Ders kitabının 24 metinden oluştuğu, bu metinlerde 187 değer yer aldığı bulgulanmıştır. “Bayrağımızın Gölgesinde” (f=34), “Eskici” (f=18) ve “Hakkını Aramayı Bilmek” (f=16) adlı metinlerde kök değerlerin sıkça kullanıldığı tespit edilmiştir. “Acaba Biraz Maviniz, Biraz Yeşiliniz Var mı?” (f=2), “Eski Çarşı” (f=2), “Çocukluk” (f=2), “Papatya” (f=2) ve “Türkçeye Ağıt” (f=2) adlı metinlerde ise kök değerlere çok az yer verildiği anlaşılmıştır. “Bayrağımızın Gölgesinde” adlı metin tüm kök değerleri içinde barındıran tek metin olarak ders kitabında yer almıştır.

Kök Değerlere İlişkin Örnek Cümleler:

Adalet Değeri: “Dede Korkut destanlarının kahramanları, iyiliği ve doğruluğu öğütler. Gücsüzlerin, caresizlerin, her zaman yanındadır” (“Destanlar içinde: DEDE KORKUT” metninden, Sayfa 13.)

“Sizin mürebbiyelik ücretiniz tam seksen ruble. Bu sizin hakkınız. Siz hakkınızı aramaz her söylenene boyun eğerseniz size tabii hakkınızı vermezler” (“Hakkını Aramayı Bilmek” metninden, Sayfa 88.)

Dostluk Değeri: “Fransız heyeti tam bir anlaşma ve dostluk içinde Türk arkadaşlarıyla birlikte çalışmaktadır.” (“Atatürk’e Mektuplar” metninden, Sayfa 69.)

“Ünlü şair Nâzım Hikmet bu süreçte en yakın çalışma arkadaşlarından biriydi.” (“Muhsin Ertuğrul” metninden, Sayfa 179.)

Dürüstlük Değeri: “Kendimize karşı bir disiplin elde etmek için yapacağımız şeylerden biri de sözümüzü tutmaktır.” (“Sözünü Tutmak” metninden, Sayfa 37.)

“Ben sizin alacağınızı birçok nedenler öne sürerek kuşa çevirdim. Sizi kandırdım” (“Hakkını Aramayı Bilmek” metninden, Sayfa 88.)

Öz Denetim Değeri: “Çok ünlü bir avukat olmayı başaramadı; ama kendi felsefesini geliştirdi ve kendine bir hayat amacı belirledi.” (“Hayat Amacımız” metninden, Sayfa 95.)

“Hasan durgun, tıkanıktı; susuyor, susuyordu. Öyle, haftalarca sustu.” (“Eskici” metninden, Sayfa 21.)

Sabır Değeri: “Bir kitabı merak edince koca bir cilt de olsa bitirmeden uyuyamaz veya pek az uyku aralaması ile okumaya devam ederdi.” (“Atatürk Neler Okurdu, Nasıl Okurdu” metninden, Sayfa 108.)

“Çok sabretti, dayanamadı, yanındaki askere parmağını göstererek sordu” (“Eskici” metninden, Sayfa 21.)

Saygı Değeri: “Her ne iş olsa Korkut Ata’ya danışmayınca yapmazlardı. Her ne ki buyursa kabul ederlerdi.” (“Destanlar içinde: DEDE KORKUT” metninden, Sayfa 12.)

“(Gene içerden) Başüstüne baba.” (“Bayrağımızın Gölgesinde” metninden, Sayfa 60.)

Sevgi Değeri: “Sevgileri yarınlara bıraktınız/ Çekingen, tutuk, saygılı.” (“Sevgilerde” metninden, Sayfa 45.)

“Boy, pos, boyun ip incecik, /Hem güzel, hem de nazlıdır. /Gelin yüzü papatyalar,” (“Papatyalar” metninden, Sayfa 129.)

Sorumluluk Değeri: “...yolcu geçirmeye gelenler üzerlerinden ağır bir yük kalkmış gibi ferahladılar” (“Eskici” metninden, Sayfa 20.)

“Sözünü tutmak isteyen insan; işinden, okumasından, konuşmasından veya dinlenmesinden zamanında ayrılır” (“Sözünü Tutmak” metninden, Sayfa 37.)

Vatanseverlik Değeri: “Vatan aşkı, özgürlük aşkı, bayrak aşkı... Vatan deyince ruhum, benliğim titriyor” (“Bayrağımızın Gölgesinde” metninden, Sayfa 58.)

“Kendini adadığı ülke topraklarını ve ormanlarını koruma amacı ,..., onu ayakta tutan yegâne güçtür” (“Hayat Amacımız” metninden, Sayfa 95.)

Yardımseverlik Değeri: “Çallı’nın öğüdünü de duyunca devletin kendisine 5 yıl süreyle verdiği bursu benimle paylaşmayı göze alıyor” (“Sanat Hayatım” metninden, Sayfa 172.)

“Korkut Ata, Oğuz Kavminin her müşkülünü hâllerdi” (“Destanlar içinde: DEDE KORKUT” metninden, Sayfa 12.)

Sonuç, tartışma ve öneriler

AÖÖ 6. ve 7. sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan okuma metinlerini TDÖP (2019)’da yer alan kök değerler bağlamında incelemeyi hedefleyen bu çalışmada 16 tema içerisinde yer alan 48 okuma metni ele alınmıştır. Dinleme metinleri, analiz dışı tutulup değerlendirilmeye alınmamıştır. Yapılan incelemelerde AÖÖ 6. ve 7. sınıf Türkçe ders kitabında 48 okuma metninde kök değerlere 368 kez yer verildiği belirlenmiştir. İncelenen ders kitaplarından elde edilen bulgulardan hareketle aşağıda verilen sonuçlara ulaşılmıştır.

AÖÖ 6. sınıf Türkçe ders kitabındaki 24 metinde 181 kök değer tespit edilmiştir. Değerlerin kitaptaki dağılımında sırasıyla en çok dürüstlük (f=24), sorumluluk (f=24) ve öz denetim (f=22); en az ise adalet (f=11), vatanseverlik (f=11) ve saygı (f=14) kök değerlerine yer verildiği görülmüştür. Yine değerlerin metinlerdeki dağılımı incelendiğinde bazı metinlerde kök değerlere çok fazla yer verilirken bazı

metinlerde ise kök değerlere çok az yer verildiği belirlenmiştir. Ders kitabında bütün değerlerin yer aldığı tek metin “Pembe İncili Kaftan”dır. Kök değerlerin metinlere belli bir düzenden ziyade gelişigüzel olarak yerleştirildiği görülmüştür.

AÖÖ 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerde de düzenli bir dağılımının olmadığı belirlenmiştir. Metinlerin bir kısmında değerlere fazlaca yer verilmişken bir kısmında ise çok az yer verildiği görülmüştür. Ders kitabının 24 metinden oluştuğu ve bu metinlerde 187 değere yer verildiği anlaşılmıştır. “Bayrağımızın Gölgesinde” adlı metin tüm kök değerleri içinde barındıran tek metin olma özelliği taşımaktadır. Ders kitabında en çok sevgi (f=32), dürüstlük (f=24) ve öz denetim (f=24) kök değerlerine; en az ise dostluk (f=12), adalet (f=13) ve yardımseverlik (f=13) değerlerine yer verilmiştir.

Her iki kitaptaki değerlerin toplamında sevgi (f=50) en fazla yer bulan değer olurken adalet (f=24) en az yer verilen değer olarak belirlenmiştir. Bu sonuç, araştırmanın metinler üzerinde yapılan diğer çalışmalarla kısmen örtüşüğünü göstermektedir. Aktan ve Padem’in (2013) çalışmasında en çok yer alan değerlerin sorumluluk ve sevgi; en az yer alan değerlerin adil olma ve özgürlük olduğu tespit edilmiştir. Çetin (2022) araştırmasında en sık kullanılan değer sevgi; en az ise adalet olduğunu belirlemiştir. Eken ve Öksüz’ün (2019) araştırmalarında %31’lik oran ile en çok sevgi; %1,88 ile en az saptanan değer adalet olduğu görülmüştür. Gönen vd. (2011) çalışmalarında sevgi ve saygının ders kitaplarına seçilen metinlerde en çok bulunan değerler olduğunu, adalet ve dürüstlük değerlerine çok az yer verildiğini vurgulamışlardır. Kemiksiz (2021) araştırmasında sevgi değerinin metinlerde çokça işlenen değer olduğunu, adalet değerinin az işlendiğini ifade etmiştir. Mutlu ve Dinç (2019) incelemelerinde vatanseverlik ve sevgi değerlerinin ders kitaplarında yoğun biçimde kullanıldığını ancak adalet değerine çok fazla yer verilmediğini ifade etmişlerdir. Benzer çalışmalarda sevgi ve yardımseverlik değerlerinin metinlerde sıklıkla kullanıldığı, buna karşılık adalet ve dürüstlük değerlerinin çok az yer aldığı (Şakiroğlu, 2020); okuma metinlerinde en sık çalışkanlık ve sevgi değerlerinin en az ise adil olma ve hoşgörülü olma değerlerinin bulunduğu (Şimşek, 2017); metinlerde en çok yardımlaşma ve sevgi değerlerinin kullanıldığı, en az adalet ve sabır değerlerine yer verildiği (Tarakçı ve Kalenderoğlu, 2022); ders kitaplarında bulunan metinler içerisinde saygı, sevgi ve dayanışma değerlerinin fazlaca yer aldığı, adalet ve eşitlik değerlerine daha az vurgu yapıldığı (Türkben, 2019) belirlenmiştir. İncelenen çalışmalar genel olarak değerlendirildiğinde, araştırmacıların benzer sonuçlara ulaştığı tespit edilmiştir.

Araştırmada ulaşılan sonuçlar dikkate alındığında alanyazınındaki bazı çalışmalardan farklılaştığı tespit edilmiştir. Çapoğlu ve Okur (2015) ile Şen’in (2008) çalışmalarında ders kitaplarında bulunan metinlerin değerleri iletmede yetersiz olduğu, eserlerde çok az değere yer verildiğini belirtmişlerdir. Ancak bu çalışmada 6. sınıf ders kitabında 181 kez ve 7. sınıf ders kitabında 187 kez olmak üzere, eserlerde yeterince değerlere yer verildiği bu yönüyle çalışmanın adı geçen çalışmalardan ayrıldığı görülmektedir.

Bu araştırmanın dürüstlük değeri ile ilgili sonuçları da benzer çalışmalarda ulaşılan sonuçlardan farklıdır. Ders kitaplarındaki metinler ekseninde dürüstlük değerine az yer verildiğini ortaya koyan araştırmaların (Demir, 2019; Eken ve Öksüz, 2019; Hatay-Uçar, 2019; Işıkoğlu, 2019; Şentürk vd., 2019; Türkben, 2019) aksine bu çalışmadan elde edilen sonuçlara göre sevgi kök değerinden sonra en fazla yer verilen değer (f=48) dürüstlük kök değeridir.

Çalışmanın sonuçlarına göre metinlerde tespit edilen kök değerlerin tekrarlanma sıklığı sınıf seviyesiyle paralel olarak artış göstermektedir. Bu doğrultuda üst sınıflarda değer sayılarının kademeli şekilde

arttığını söylemek mümkündür. 6. sınıf ders kitabında 181 kez değerlere yer verilmişken bir üst düzey olan 7. sınıf ders kitabında 187 kez değerlere yer verilmiştir. Kemiksiz'in (2021) ortaokul Türkçe ders kitaplarında "Erdemler" temasını incelediği çalışmasında açık öğretim ortaokul Türkçe ders kitabı olarak da kullanılan 5. sınıf Türkçe ders kitabında değerlerin azdan başlayarak 8. sınıfa doğru arttığını belirlemiştir. Yine Erdoğan'ın (2016) ortaokul Türkçe kitaplarını ele aldığı çalışmasında değerlerin metinlerde bulunma oranının 5. sınıf için 4,04; 6. sınıf için 4,68 ve 7. sınıf için 4, 80 şeklinde kademeli olarak arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Öğrenci seviyesi göz önünde bulundurularak sınıf seviyesi arttığıca ders kitaplarında yer alan değerlerin de kademeli olarak arttırılmasının uygun olacağı düşünölmektedir.

Bu çalışmada ulaşılan bir diğer sonuç 6. ve 7. sınıf Türkçe ders kitaplarında on kök değerin tamamının yer almasıdır. Bulgulardan hareketle her iki kitaptaki değerlerin orantısız dağıldığı, bazı değerlere fazla rastlanırken bazı değerlere çok az yer verildiği göze çarpmaktadır. Alanyazındaki benzer çalışmaların bu sonucu desteklediği görölmektedir (Doğan ve Gülöşen, 2011; Pilav vd, 2015; Mutlu ve Din, 2019; Öksüz ve Eken, 2019).

Çalışmanın bir başka sonucu ise değer sınıflandırması bakımından diğer çalışmalardan ayrılmasıdır. Belli bir sınıflandırmaya tabi tutulmayan araştırmaların (Baki, 2019; Deniz ve Karagöl, 2018; Kolaç ve çalışır Zenci, 2015; Pilav vd, 2015; Susar Kırmızı, 2014) aksine bu çalışmada yer alan değerler 2019 TDÖP'te 10 kök değer ve bunlara bağlı alt değerler olarak sınıflandırılmış olup söz konusu çalışmalardan ayrılmaktadır. Bu araştırmalardan Kolaç ve çalışır Zenci'nin (2015) yaptıkları çalışma öne çıkmaktadır. Çalışmaya bakıldığında AÖÖ Türkçe ders kitaplarını değerler yönünden ele aldıkları görölmektedir. Ancak alışma 2017 TDÖP'ten önce yapıldığı için yer alan değerlerin programda belirtilen 10 kök değerden farklı olduğu ve bu değerlerin herhangi bir sınıflamaya tabi tutulmadan yazarlar tarafından seçildiği tespit edilmiştir. Akçay ve Tunagür (2017) alışmalarında değerler ile ilgili yapılan araştırmaların çoğunda herhangi bir sınıflama yapılmadan form ya da izelge kullanılmadan oluşturulduğunu, bu durumun ölçme ve değerlendirme bağlamında olumsuz olduğunu ortaya koymuşlardır. Değerler ile ilgili yapılacak çalışmaların ortak başlıklarda ifade edilmesi sayesinde bir birliktelik sağlanabileceğini ifade etmişlerdir. Bu araştırma belirtilen yönüyle söz konusu çalışmalardan ayrılmaktadır.

Araştırma sonuçları göz önünde bulundurulduğunda kök değerlerin açık öğretim ortaokulu 6. ve 7. sınıf Türkçe ders kitaplarında dengeli bir dağılım göstermediği anlaşılmaktadır. Oysa yürürlükteki programda değerler eğitiminin sistemli ve dengeli bir şekilde sunulması öngörölmektedir. Değerlerin rastgele dağılımı programda hedeflenen başarı düzeyine olumsuz yansiyabilir. Bu nedenle ders kitabı hazırlanırken ya da kitaba metin seçilirken belli bir taksonomi sisteminin gözetilmesi yararlı olabilir. Bu kapsamda ders kitabına seçilecek metinlerin değer öğretimi açısından analiz edilmesi, yeterliğinin iyi belirlenmesi ve bu ilkeye göre kitaplara alınması önerilebilir. Toplumun sosyal dokusu dikkate alınarak ve ihtiyaç analizi yapılarak metinlerin değerlendirilmesi, değerlerin daha sistemli ve dengeli biçimde ders kitaplarında yer alınmasına ve işlenmesine imkân verebilir. Bu anlayış çerçevesinde önümüzdeki yıllarda kök değerlerin eşit ağırlıkta işlendiği metinlere yer verilmesi önerilmektedir.

Kaynakça

- Acat, M. B. ve Aslan, M. (2012). Yeni Bir Değer Sınıflaması ve Bu Sınıflamaya Bağlı Olarak Öğrencilere Kazandırılması Gereken Değerler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12/2, 1461-1474
- Akay, İ. (2018). Ahmet Yılmaz Boyunağa'nın Çocuk Romanlarında Yer Alan Kök Değerler. *Turkish Studies*, 13/28, 1-30. DOI: 10.7827/TurkishStudies.14430
- Akçay, A. ve Tunagür, M.(2017). Değerleri Tespit Etmek Amacıyla Hazırlanmış Yüksek Lisans Tezlerinde Yer Alan Değerleri Bir İnceleme Üzerine. *Türkiye Çalışmaları*, 12/25, 55-82. DOI:10.7827/TurkishStudies.12249
- Aktan, O. ve Kılıç, A. (2015). Sosyal bilgiler öğretim programındaki değerleri 100 temel eserde bulunan değerlerin destekleme durumu. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 12(30), 7-68.
- Aktan, O. ve Padem, S. (2013). İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Kullanılan Okuma Metinlerinde Yer Alan Değerler. *Asya Öğretim Dergisi*, 1/2, 44-55.
- Altunkaya, H. (2013). Açık Öğretim Ortaokulu Altıncı Sınıf Türkçe Ders Notunun Metin Türleri Ve Öğrenme Alanları Açısından İncelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1/3, 1-11. DOI:10.16916/aded.15996
- Baki, Y. (2019). Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Değer Aktarımı Açısından İncelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 17/37, 109-146. DOI:10.34234/ded.460042.
- Bulut, K. (2020). Açık Öğretim Ortaokulu Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Tür Ve Tema Açısından İncelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 8/3, 931-949. DOI:10.16916/aded.742452
- Coşkun, H. & Derse, G. E. (2021). Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi Ve Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 19/41, 9-35. DOI:10.34234/ded.738543
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative Inquiry & Research Design: Choosing Among Five Approaches*. Sage Publications.
- Çapoğlu, E. ve Okur, A. (2015). Ortaokul 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Şiirlerde Yer Alan Değerler. *Sakarya University Journal of Education*, 5/3, 90-104. DOI:10.19126/suje.53194.
- Çelikpazu, E. E. & Aktaş, E. (2011). MEB 6, 7 ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Değer İletimi Açısından İncelenmesi. *Turkish Studies*, 6/2, 413-424.
- Çetin, S. (2022). 7. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Ortak Temalardaki Metinlerin Türkçe Dersi Öğretim Programındaki Değerler Eğitimi Kapsamında İncelenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 26/2, 491-504.
- Demir, N. (2019). *Değerler Eğitimi Açısından Necip Fazıl Kısakürek'e Ait "Çile" Adlı Eserde Kök Değerlerin İncelenmesi*, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Demircioğlu, İ. H. & Tokdemir, M. A. (2008). Değerlerin Oluşturulma Sürecinde Tarih Eğitimi: Amaç, İçerik ve İşlev. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6/15, 69-88.
- Deniz, K., & Karagöl, E. (2018). Değerler Eğitimi Açısından Ortaokul Türkçe Ders Kitapları. *Karaelmas Journal of Educational Sciences*, 1, 244-255.
- Dilmaç, B., Deniz, M., Deniz, M.E. (2009). Üniversite Öğrencilerinin Öz Anlayışları ile Değer Tercihlerinin İncelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7/18, 9-24.
- Doğan, B., & Gülüşen, A. (2011). Türkçe Ders Kitaplarındaki (6-8) Metinlerin Değerler Bakımından İncelenmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 1/2, 75-102.
- Durhat, G., & Ökten, C. E. (2020). Kök Değerlerin Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Erdemler Temasıyla İlişkisi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 8/3, 675-693. DOI:10.16916/aded.678498.
- Eken, N. T., & Öksüz, H. İ. (2019). İlkokul (1-4) Türkçe Ders Kitaplarındaki Hikâye Edici Metinlerin Türkçe Dersi Öğretim Programındaki Kök Değerler Bakımından İncelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7/2, 384-401. DOI:10.16916/aded.543009

- Ercan, İ. (2001). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Programlarında Ulusal ve Evrensel Değerler*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). On Sekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Eren Akgün A., & Sis N.(2016). Açık Öğretim Ortaokulu 6. Sınıf Türkçe Ders Notunun Sözcüksel Görünümü. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 4/50, 367-386. DOI:10.9761/JASSS3626
- Fırat, H., & Mocan, A. (2014). Türkçe Ders Kitaplarındaki Hikâyelerde Yer Alan Değerler. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 18/3, 35-49.
- Gönen, M., Katrancı, M., Uygun, M., & Uçuş, Ş. (2011). İlköğretim Birinci Birinci Kademe Öğrencilerine Yönelik Çocuk Kitaplarının, İçerik, Resimleme, Fiziksel Özellikleri Açısından İncelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 36/160, 250-265.
- Güneş, F. (2015). Değerler Eğitiminde Yaklaşım ve Modeller. Eğitimde Gelecek Arayışları: Dünden Bugüne Türkiye’de Beceri, Ahlak ve Değerler Eğitimi Uluslararası Sempozyumu. Bartın: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Güngör, E. (1998). *Değerler Psikolojisi Üzerinde Araştırmalar/ Ahlak Psikolojisi, Ahlaki Değerler ve Ahlaki Gelişme*. İstanbul : Ötüken Yayınevi.
- Gürbüz, S., & Şahin, F. (2019). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Ankara : Seçkin Yayıncılık.
- Güven, A. Z. (2014). *Değerler Eğitimi ve Türkçe Derslerinde Değerlerin Kullanımı*. Konya : Palet Yayınları.
- Hançerlioğlu, O. (2005). *Felsefe Ansiklopedisi Kavramlar ve Akımlar*. Cilt 1, İstanbul : Remzi Kitabevi.
- Hatay-Uçar, F. (2019). *İlkokul Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Değerler Eğitimi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.
- Işıkoğlu, D. (2019). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi C1 Ders Kitaplarında Hedef Kültüre Yönelik Metinlerde Değerler. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 64, 553-562. DOI:10.14222/Turkiyat3848
- Kasap, N. (2019). *Bekir Yıldız’ın Çocuk Kitaplarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Kasapoğlu, H. (2013). Okulda Değer Eğitimi ve Hikâyeler. *Milli Eğitim Dergisi*, 198, 97-109.
- Kemiksiz, Ö. (2021). Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarındaki “Erdemler” Temasında Yer Alan Metinlerde “Kök Değerler”. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18/3, 1602-1627. DOI: 10.33437/ksusbd.727783
- Kırmızı, F. S. (2014). 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Metinlerinde Yer Alan Değerler. *Değerler Eğitimi*, 12/27, 217-259.
- Kolaç, E., & Zenci, S. Ç. (2015). Açık Öğretim Ortaokulu Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerde Yer Alan Değerler. *Akademik Araştırmalar Dergisi*, 65, 145-171.
- Kuru, H., Keklik, S. (2016). Ayşe Yamaç’ın Çocuk Romanlarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10, 217-237.
- Küçükoğlu, A., Albayrak, F., & Serin, N. (2020). Değerler Eğitimi Bağlamında Türkçe Dersi: Program ve Ders Kitaplarının Karşılaştırılmalı İncelemesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 8/4, 1499-1518. DOI:10.16916/aded.797893.
- Lovat, T. (2005). Values Education And Teachers’ Work: A Quality Teaching Perspective. *New Horizons in Education*, 112/1, 55-72.
- MEB. (2017). Müfredatta Yenileme ve Değişiklik Çalışmalarımız Üzerine. Çevrim-içi: http://ttkb.meb.gov.tr/meb_ays_dosyalar/2017_07/18160003_program.pdf, Erişim tarihi: 01.04.2023.
- MEB. (2019). Türkçe Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar). Ankara : Talim Terbiye Kurulu.

- MEB Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü Açık Öğretim Ortaokulu. (2022). <http://aio.meb.gov.tr/www/okulumuz/icerik/2>
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel Araştırma - Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber / Qualitative Research A Guide To Design And Implementation*. Selahattin Turan (Çev. Ed.). 3. Basımdan Çeviri. İstanbul : Nobel Yayınları.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (2016). Genişletilmiş bir kaynak kitap: Nitel veri analizi. (S. A. Altun, A. Ersoy Çev.). Ankara: Pegem Akademi.
- Mutlu, H. H., & Dinç, S. (2019). 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda Yer Alan Temalardaki Metinlerin Kök Değerlerle İlişkisi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7/4, 1048-1062. DOI:10.16916/aded.593400.
- Özbay, M. (2002). Kültür Aktarımı Açısından Türkçe Öğretimi. *Türk Dili*, 602, 112-120.
- Özbay, M., & Karakuş-Tayşi, E. (2011). Dede Korkut Hikâyeleri'nin Türkçe Öğretimi ve Değer Aktarımı Açısından Önemi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 1/1, 21-31.
- Pilav, S. Demir, H. A., & Demir, H. (2015). İlköğretim 7. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Okuma Metinlerinin Değer İletimi Açısından İncelenmesi. *Millî Eğitim Dergisi*, 45/206, 16-29.
- Pilav, S. ve Erdoğan Ş. (2016). Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Bilgilendirici Metinlerin Değer İletimi Açısından İncelenmesi. *Millî Eğitim Dergisi*, 210, 351-371.
- Rokeach, M.(1973). *The Nature Of Human Values*, The Free Press.
- Sarıkaya, B. (2019). Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarındaki (5, 6, 7 ve 8. Sınıf) Etkinliklerin Değerlendirilmesi. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 64, 563-580. DOI:10.14222/Turkiyat4047
- Sarıkaya, B. (2021). Açık Öğretim Ortaokulu Türkçe Ders Kitaplarındaki Etkinliklerin Değerlendirilmesi. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 6/1, 244-261.
- Sarıkaya, B. ve Aydeniz, S. (2021). Van Yöresine Ait Halk Masallarının Değer Aktarımı Açısından İncelenmesi. *Yüzyüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (Van Özel Sayısı), 451-480
- Schwartz, S. (1996). *Value Priorities And Behaviour*. In C. Seligman, J.M. Olson ve M.P.
- Şahin, H. (2018). *Yahya Kemal Beyatlı'nın Eserlerindeki Değerler ve Bu Değerlere Yönelik Türkçe Öğretmeni Adaylarının Görüşlerinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Şakiroğlu, Y. (2020). 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabının Değer Aktarımı Bağlamında İncelenmesi. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 5/1, 145-161.
- Şakiroğlu, Y. (2021). Açık Öğretim Ortaokulu Türkçe Ders Kitaplarında Mizahi Ögeler. *Uluslararası Eğitim Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 7/3, 164-182. DOI:10.47714/uebt.1027130
- Şen, Ü. (2008). Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin İlettiği Değerler Açısından İncelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1/5, 765-779.
- Şentürk, Ş., Duran, V., Binay, E. (2019). İlköğretim Türkçe Eğitim Programında Kök Değerlerin İncelenmesi. *Turkish Studies*, 14/4, 1697- 1716. DOI:10.29228/TurkishStudies.23474
- Şimşek, Ş. (2017). Türkçe Ders Kitaplarındaki Okuma Metinlerinde Karakter Eğitimi. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4/13, 357-364.
- Taplin, M. (2002). Can We, Should We, and Do We Integrate Values Education Into Adult Distance Education? Opinions Of Stakeholders At The Open University Of Hong Kong. *International Journal of Lifelong Education*, 21/2,142-161.
- Taracı, R., & Kalenderoğlu, İ. (2022). Kök Değerler Açısından Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Öyküleyici Metinler. *International Journal of Education and New Approaches*, 5/1, 139-157. DOI:10.52974/jena.1133254
- TDK (2005). *Büyük Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

- Tunagür, M., & Kardeş, M. N. (2017). 2000 Yılı Sonrasında Yayımlanan Mustafa Kutlu'nun Hikayelerinde Değer Aktarımı. *Turkish Studies*, 12/14, 431-464
- Türkben, T. (2019). Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin İlettiği Değerler Açısından İncelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7/3, 508-526. DOI:10.16916/aded.541659
- Yenen Avcı, Y. (2016). Açık Öğretim Ortaokulu ile Örgün Eğitim Kurumlarında Okutulan Türkçe Ders Kitaplarının Karşılaştırılması. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5/1, 153-160.
- Yenen Avcı, Y. (2020). Açık Öğretim Ortaokulu 6, 7 ve 8. Sınıf Türkçe Ders Notlarında Noktalama İşaretleri. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 6/2, 91-113.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara : Seçkin Yayıncılık.